

**YANGI O‘ZBEKISTON SHAROITIDA MAKTABGACHA
TA’LIM TIZIMINING O‘ZIGA XOSLIGI**

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.018>

*To‘raeva Oygul,
BuxDU tadqiqotchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada yangi O‘zbekiston sharoitida maktabgacha ta’lim tizimining o‘ziga xosligi, ushbu sohada ilg‘or xalqaro tajribalarni ommalashtirish, tizimda faoliyat ko‘rsatadigan pedagog xodimlarni kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali mexanizmlari, maktabgacha ta’limga qo‘yilgan davlat talablarini bajarish yo‘nalishlarini belgilab berish, maktabgacha ta’lim dasturlarini takomillashtirish, sohaga oid davlat siyosatini amalga oshirishga yo‘naltirilgan tavsiyalar ishlab chiqish kabi ustuvor vazifalar haqidagi fikrlar bayon etilgan.

Tayanch so‘z va tushunchalar: maktabgacha ta’lim tizimi, ilg‘or xalqaro tajribalar, kasbiy kompetensiya, samarali mexanizmlar, davlat talablari, dasturlar, tavsiyalar, zamonaviy ta’lim, konsepsiya.

**ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ**

*Тораева Айгуль,
научный сотрудник BuxDU*

Аннотация: В данной статье раскрывается уникальность системы дошкольного образования в условиях нового Узбекистана, популяризация передового мирового опыта в этой сфере, эффективные механизмы развития профессиональных компетенций педагогов, работающих в системе, выполнение государственных требований к дошкольному образованию, или мнения о приоритетных задачах, таких как определение направлений, совершенствование программ дошкольного образования, разработка рекомендаций по реализации государственной политики в сфере.

Ключевые слова: система дошкольного образования, передовой мировой опыт, профессиональная компетентность, эффективные механизмы, государственные требования, программы, рекомендации, современное образование, концепция.

**CHARACTERISTICS OF PRE-SCHOOL EDUCATION SYSTEM
IN NEW UZBEKISTAN**

*Toraeva Aigul,
a researcher at BuxDU*

Abstract: In this article, the uniqueness of the preschool education system in the conditions of the new Uzbekistan, popularization of advanced international experiences in this field, effective mechanisms for developing the professional competences of pedagogues working in the system, fulfillment of

state requirements for preschool education, or opinions about priority tasks such as determining directions, improving pre-school education programs, and developing recommendations for the implementation of state policy related to the field.

Keywords: preschool education system, international best practices, professional competence, effective mechanisms, state requirements, programs, recommendations, modern education, concept.

Bugungi kunda jahonning ilg'or mamlakatlarida ta'lim tizimini isloh etishga katta ahamiyat berilmoqda. Buning pirovardida inson paydo bo'lishidan to umrining oxirigacha davom etadigan tarbiya va o'qitishni yaxlit ajralmas tizim deb qarashga va uni amaliyotga tatbiq etishga undalmoqda. Bunda yosh ota-onalar, ijtimoiy muhit va bolaning olamini o'zaro bog'langan va harakatdagi tizimini yaratish e'tiborga molikdir. Bu tizimni o'rganadigan fanlar yangi yondashuvlar, tamoyillar, metod va qarashlar bilan yanada boyib bormoqda. Bunday zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishlar, ta'lim tizimining modernizatsiya qilinishi, uni tarkibiy jihatdan qayta qurish, ta'lim, fan, texnika va texnologiyalarning, iqtisodiyot va madaniyatning jahon miqyosidagi zamonaviy yutuqlarini hisobga olgan holda ta'lim dasturlarini o'zgartirib, yangilab borishni ko'zda tutadi.

Respublikamiz maktabgacha ta'lim tizimi sohasida ham ilg'or xalqaro tajribalarni ommalashtirish, tizimda faoliyat ko'rsatadigan pedagog xodimlarni kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini taklif qilish, maktabgacha ta'limga qo'yilgan davlat talablarini bajarish yo'nalishlarini belgilab berish, maktabgacha ta'lim dasturlarini takomillashtirishga oid takliflarni ilgari surish, sohaga oid davlat siyosatini amalga oshirishga yo'naltirilgan tavsiyalar ishlab chiqish kabi ustuvor vazifalarni belgilab olishga e'tibor qaratilmoqda.

Maktabgacha ta'lim uyg'un rivojlangan shaxsni tarbiyalash, bolani butun kelajagini belgilab beradigan bilim va qadriyatlarni yosh avlod qalbiga singdirishda juda muhim ahamiyatga ega bo'lgan muaassadir. Shu bois mamlakatimizda maktabgacha ta'limni rivojlantirish va samarali faoliyat ko'rsatishiga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinib, kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ammo hali sohada echimini kutayotgan qator kamchiliklar bor. Jumladan, joylardagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida moddiy-texnik bazaning nochorligi, malakali kadrlar yetishmasligi, sifatli oziq-ovqat ta'minotining pastligi kabilar bolalarni maktabgacha ta'lim bilan to'liq qamrab olishni ta'minlashga imkon bermayapti.

Ayni vaqtda maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror o'ta muhim va dolzarb vazifalarni tez va sifatli

bajarish Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning doimiy e'tiborida bo'lmoqda. 2017 yil 9 sentabr kuni qabul qilingan "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori ushbu fikrimizning amaliy ifodasidir.

Qarorda maktabgacha ta'limni boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish, tarbiya va o'quv jarayonini takomillashtirish, MTTlar infratuzilmasi va moddiy-texnik ta'minotini yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish nazarda tutilgan.

Unga ko'ra, maktabgacha ta'lim tizimini tanqidiy o'rganish va faoliyatini yanada takomillashtirish yuzasidan takliflar ishlab chiqish bo'yicha komissiya tashkil etildi. Ushbu komissiya maktabgacha ta'lim sohasidagi qonunchilikni undagi bo'shliqlarni, korrupsiya va boshqa huquqbuzarliklarni yuzaga keltiruvchi normalarni aniqlash nuqtai nazaridan tahlil qilish, sohada davlat siyosatini amalga oshirishga, shu jumladan, zarur infratuzilmani yaratishga, xodimlarning mehnatini moddiy rag'batlantirishga, pedagog kadrlarni sifatli tayyorlash va malakasini oshirishga, xususi sektorini rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi tizimli muammolarni aniqlash hamda kompleks o'rganish kabi bir qator dolzarb vazifalarni bajarishi nazarda tutilgan.

Ayniqsa, ilg'or xorijiy tajribani hisobga olgan holda sifatli maktabgacha ta'limni tashkil etishga davlat talablarini qayta ko'rib chiqish, bolalarni qabul qilishning amaldagi tartibini, vakolatli davlat organlari faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi holatini tanqidiy o'rganish ham bevosita komissiya zimmasiga yuklandi.

2018 yil 1 yanvardan boshlab, Toshkent, Nukus shaharlarida, viloyatlar markazlarida eksperiment tariqasida davlat-xususiy sheriklik shartlarida yangi maktabgacha ta'lim tashkilotlari tashkil etilishi ham sohada o'ziga xos yangilik, deyish mumkin. Buning uchun investorlarga yer uchastkalari, bo'sh turgan binolar foydalanish uchun ajaratildi. Ularga soliq imtiyozlari va imtiyozli kreditlar berildi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha "Yo'l xaritasi" tasdiqlanib, shu asosda aniq chora-tadbirlar belgilandi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, kadrlar salohiyatini oshirish, xorij tajribasidan foydalanib, milliy tizimni yanada rivojlantirishga doir amaliy ishlarni bajarish ko'zda tutilgan.

Bir so'z bilan aytganda, Prezidentimizning "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori maktabgacha ta'lim tizimini sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarish, yosh avlodning barkamol va etuk shaxs bo'lib ulg'ayishida muhim ahamiyat kasb etadi.

E'tirof etish joizki, ta'lim tizimining hozirgi kundagi rivojlanish bosqichida uning birinchi bo'g'ini hisoblangan maktabgacha ta'limda

jadal o'zgarishlar yuz bermoqda. O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim Konsepsiyasida ular quyidagicha izohlanadi:

-maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatining xuquqiy-me'yoriy asosi takomillashmoqda;

-maktabgacha ta'lim tashkilotlari moliyaviy-xo'jalik faoliyatining yangi turlariga o'tmoqda;

-nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'i kengaymoqda;

-ta'limning ilg'or texnologiyalari joriy etilmoqda;

-xodimlar malaka oshirish tizimi takomillashmoqda;

-qisqa muddatli guruhlar asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarining muqobil shakllari joriy etilmoqda.

Moliya institutlari ishtirokida investitsion loyihalar amalga oshirilmoqda, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida innovatsion va tajriba-sinov ishlari sezilarli darajada kuchaymoqda. Biroq ushbu jarayonlarga muvofiqlashtirish, yaxlit tizim sifatida faoliyat ko'rsatish uchun uning keng qamrovli natijalarining monitoringi asosida samaradorlik darajasini aniqlab borishning optimal mexanizmini ishlab chiqish, tizimda amalga oshirilayotgan islohotlar, o'zgarishlar ham maktabgacha ta'lim tashkilotlardagi ta'lim jarayoni va uning samaradorligini ta'minlash yo'nalishidagi maxsus tadqiqotlar o'tkazishni taqozo etadi. Fan, ta'lim, madaniyat va sport masalalari qo'mitasi tomonidan maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishini, jumladan, bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotlariga jalb qilinishini, zamonaviy pedagogik va axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida ularni tarbiyalash va o'qitish darajasi hamda sifatini o'rganishga, sog'lom va har tomonlama barkamol avlodni shakllantirishga doir nazorat-tahlil tadbirlari tashkil etildi. Tahlil mamlakatimizda uzluksiz ta'limning boshlang'ich bo'g'ini tizimida sog'lom, har tomonlama barkamol avlodni shakllantirish uchun qulay tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar yaratilganligini ko'rsatdi. Hozirgi zamon talablari va standartlarini inobatga olgan holda maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirishga, ularni qayta qurish va modernizatsiya qilishga, shuningdek, Davlat byudjetidan moliyalashtirishga tobora ko'proq ahamiyat berilmoqda. Oxirgi yillarda ajratilgan mablag'larning hajmi 2 baravar ortdi.

Tahlil natijalariga ko'ra maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishini, jumladan, bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotlariga jalb qilinishini, zamonaviy pedagogik va axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida ularni tarbiyalash va o'qitish darajasi hamda sifatini o'rganishga, sog'lom va har tomonlama barkamol avlodni shakllantirishga doir nazorat-tahlil tadbirlari ushbu sohada bir qator foydalanilmagan imkoniyatlar va ishga solinmagan zaxiralar mavjudligini ko'rsatdi.

Maktabgacha ta'lim o'zining shakl va usullaridan qat'iy nazar quyidagi

vazifalarni bajarishi lozim:

- bolalarning jismoniy va psixik sogʻligini mustahkamlash;
- bolalarni milliy, umuminsoniy, qadimiy va madaniy qadriyatlarga jalb etish;
- bolaning aqliy, intellektual salohiyatini rivojlantirish;
- milliy anʼanalar va udumlar asosida yuksak axloqiy va maʼnaviy sifatlarni shakllantirish;
- bolalarni tizimli va maqsadli ravishda maktabda taʼlim olishga tayyorlash, ularning individual xususiyatlari va iqtidorini rivojlantirish.

Yuqorida bayon etilganlar shunga guvohlik beradiki, Oʻzbekiston Respublikasidagi maktabgacha taʼlim tizimi bolaning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda, davlat va jamiyat talablariga binoan har tomonlama rivojlantirilishini taʼminlashi lozim.

Maktabgacha yoshning xususiyati shundan iboratki, ushbu davrda aynan umumiy rivojlanish taʼminlanadi, natijada kelajakda har qanday ijtimoiy bilim, malaka, koʻnikma va faoliyatning turli koʻrinishlarini egallash uchun poydevor yaratiladi.

Taʼlim jarayoni bola shaxsiga yoʻnaltirilganligidan kelib chiqib, maktabgacha yoshdagi bolalarning taʼlim-tarbiyasi shaxsning rivojlanishida ijodiy va insonparvarlik tamoyillariga asoslangan holda taʼlim-tarbiyaning usul va uslublari tizimidan tashkil topgan hamkorlik pedagogikasi tamoyillariga tayanib amalga oshirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Oʻzbekiston respublikasi maktabgacha taʼlim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida - T.:2019 y.

2. Maktabgacha taʼlim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida - Oʻzbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining Qarori 391-sonli qarori T.:2019 y

3. “Maktabgacha taʼlim va tarbiya toʻgʻrisida” Oʻzbekiston Respublikasi qonuni, OʻRQ-595

4. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar taʼlim - tarbiyasiga qoʻyiladigan davlat talablari. T., 2020 y